

РЕЦЕНЗИЯ

Във връзка с процедура за заемане на академична длъжност „Доцент“ по научна специалност „Психиатрия“, за нуждите на Медицински университет-Варна; Конкурс, обявен в ДВ, бр. 07/23.01.2024 г.

От академик проф. д-р ДРОЗДСТОЙ СТОЯНОВ СТОЯНОВ , д.м., д.м.н., МУ-Пловдив, Ръководител на Катедра по психиатрия и медицинска психология и Директор на Научно-изследователски институт.

Със заповед No P-109-118/22.03.2024 г. на Ректора на МУ-Варна, съм определен за член на Научното жури по горепосочения конкурс, а на основание на Протокол номер 1/04.04.2024 г. от заседание на Научното жури съм избран за рецензент.

В конкурса участва един кандидат - д-р Татяна Иванова Телбизова, д.м.

1. Кратки биографични данни и кариерно развитие на кандидата

Родена през 1976 г. Завършва специалност „Медицина“ в Медицински университет- гр. Варна през 2001 г. и „бизнес администрация“ в НБУ през 2009 г.; придобива специалност по психиатрия в същото висше училище през 2019 г., и по съдебна психиатрия, 2017 г.

Работи последователно в системата на фармацевтичната индустрия в периода 2002-2011 г. и след това – без прекъсване в УМБАЛ „Света Марина“, Клиника по психиатрия. От 2018 г. д-р Телбизова работи последователно като хоноруван и редовен асистент, като от 2022 г. е главен

асистент в Катедрата по психиатри по медицинска психология на МУ-Варна. През 2021 г. година кандидатът защитава дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор“ по проблемите на преживяването за болка при пациенти с депресия.

Д-р Т. Телбизова участва системно в учебния процес със студенти и като вещо лице в съдебни производства.

Количествени показатели

Кандидатът участва в конкурса с общ брой научни произведения: **11 бр.**

Извън тях свързани с дисертационния труд са 3 бр., а представени в конкурс за АД „Доцент“: 11 бр. От тях един монографичен труд и 10 статии: (5 от които публикувани доклади от научни форуми).

Д-р Телбизова е взела участие в редица научни форуми.

Според академична справка за автора, трудовете с негово участие са цитирани 6 пъти, извън системата на Web of Science. Във връзка с процедура за защита на ОНС „Доктор“, са осъществени 3 публикации в нереферирани списания и сборници. Не е изяснено с кои произведения е участвал кандидатът в по процедура за заемане на АД „Главен асистент“.

Следва да се има предвид, че статиите на кандидата са само в български списания, които са били индексирани в световноизвестни бази данни, като Scopus през различни периоди (Journal of IMAB от 2015 до 2017, а Българското списание по психиатрия от 2023).

В този смисъл и в интерес на репутацията на МУ-Варна като изследователски университет, е желателно д-р Телбизова да публикува своите трудове в чуждестранни списания с импакт фактор. Затова, в своето качество на редактор в тематичен брой на списание *Brain Sciences* ($ИФ=3.3$), съм поканил д-р Телбизова да представи своя статия там, която

понастоящем се рецензира.

В обобщение може да се заключи, че минималните количествени критерии, заложи в Правилника за приложение на ЗРАСРБ на МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - гр. Варна за заемане на АД „доцент“ са изпълнени.

2. Качествени показатели

Според представената справка за научните приноси, същите могат да бъдат обобщени в четири тематични направления, както следва.

I. ПСИХИАТРИЧНИ АСПЕКТИ НА БОЛКАТА

Тук научната работа на кандидата отразява изследвания на взаимовръзките между психичните разстройства и болката, спецификите на болката като симптом и нейното лечение при психичните разстройства. Освен психиатричните аспекти на болката, д-р Телбизова изследва влиянието на депресията върху болката на няколко нива – сетивно, преживелищно и ситуационно. В това поле се простира и реабилитационният труд, представен в настоящия конкурс.

Монографичният труд е с обем от 238 страници. Той е основан на собствени данни и е придружен с пълноценна библиографска справка. Рецензенти на същия са хабилитирани преподаватели от МУ-Варна. Принципно приемам приносите на автора в тази книга, като си позволявам само процедурно да отбележа, че е *желателно рецензентите да са външни за организацията.*

Болката при депресия е широко дискутирана тема през последните години, особено с налагането на някои нови медикаменти. Психиатричните аспекти на болката не обхващат само присъщите за психичните разстройства преживявания на психогенна болка и на самонараняващо поведение. Те отразяват и допълват връзките на психиатрията с другите области на медицината. По този начин, чрез средствата на лиезон психиатрията

утвърждават участието на психиатъра в комплекса от диагностично-лечебно дейности при пациенти с оплакване от болка.

Тук е мястото да подчертаем, че след изтичане на срока за подаване на документи по настоящия конкурс, беше публикувано рецензираното мулти-дисциплинарното *ръководство по Консултативна и свързваща психиатрия*, под редакцията на д-р Иво Нацов (издателство Кибеа, 2024), в което д-р Т. Телбизова има отделна глава на същата тема.

Високата коморбидност на хроничната болка с психичните разстройства (между 37,1 и 78%) причинява редица социално-икономически последици, които се превръщат в бreme не само за пациента и неговите близки, а също и за обществото. Сред най-значимите медико-социални проблеми са: подсилва се стигмата към хората с хронични заболявания, пациентите загубят своята автономност до степен на инвалидност, нараства възможността за изграждане на зависимо към вещества и медикаменти поведение, увеличават се предпоставките за формиране на суициден риск, повишава се недостигът на средства за психологични интервенции, покачват се разходите за здравна помощ и грижи. Естеството на решенията на част от тези проблеми са комплексни и зависят в голяма степен от държавната политика. Въпреки това всеки лекар може да допринесе за намаляване на негативните последици за пациента като разшири полето си от знания и компетентност и да бъде бдителен за нуждата от психиатрична помощ. Всички тези аспекти на болката при психичните разстройства са проучени задълбочено и представени систематизирано в това научно направление, подкрепени с примери и наблюдения на автора.

Признавам следните научни приноси в тази връзка:

1. Извършен е критичен и систематичен анализ на значимите и най-нови данни от проучвания, свързани с болката, не само в сферата на

психиатрията, а и от различни области на медицината и клиничната психология.

2. Представени са основни насоки, свързани с диагностиката и лечението на болката при по-честите психични разстройства.
3. Представени са данни от клинични случаи, в подкрепа на мултидисциплинарния подход на лечение на болката.

II. ФЕНОМЕНОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА БОЛКАТА

Научният проблем за феноменологичните аспекти на болката е заложен в четири от представените публикации. Посредством контент-анализ са изследвани преживяванията на болка при пациенти с хронична болка и депресия. При този метод в описанията на преживяванията се фиксират определени единици (думи и изрази) и категории, на базата на които се правят заключения както за техния смисъл, така и за подлежащите психични феномени. Важно предимство на анализа е възможността да се определи честота на регистрираните преживявания, което позволява да се изведат две групи преживявания – специфични и доминиращи. С помощта на количествени методи са обособени отделни извадки от пациенти за извършване на сравнителен анализ на преживяванията. Поради своята мултидименсионална природа болката не би могла да се изследва всеобхватно, чрез приложение само на една методика. Предложената комбинация от методи дава възможност да се изследват задълбочено смисловите, емоционалните и ситуационните аспекти на болката, което може да послужи за избора на терапевтични интервенции при пациенти с хронична болка и депресия.

В това направление потвърждавам следните научни приноси:

1. Представена е концепция за модел на изследване на пациенти с хронична болка и депресия, съчетаващ качествени и количествени методи.
2. Извършен е анализ на данните от количествените методи за по-задълбочено обяснение на динамиката на преживяването на хронична болка.
3. Представена е концептуализация и операционализация на преживяванията, свързани с болката при пациенти с хронична болка и депресия в посока на тяхното декомпозиране до по-ниско йерархично ниво за описание и анализ.
4. Анализирана е ролята на ситуационните фактори за формирането на преживяването на хронична болка при пациенти с депресия.
5. Потвърдена е нуждата от прилагане не само на фармакотерапия, а и от провеждане на когнитивно-поведенческа психотерапия, насочена към изграждане на адаптивни стратегии за справяне с болката.

III. ВЗАИМОВРЪЗКИ МЕЖДУ ДЕПРЕСИЯТА И ХРОНИЧНАТА БОЛКА

В тази група публикации е разгледана темата за взаимовръзките между депресията и хроничната болка. Значимостта на този научен проблем е аргументиран от анализа на данни от изследвания, разкриващи честото подценяване на влиянието на афективните фактори в процеса на клиничната оценка на пациенти с хронична болка. Въпреки знанията за различните нива на свързаност между болката и депресията (невробиологично и психологично), делът на неразпознатите случаи на пациенти с депресия остава висок. Извършен е критичен анализ на данни от литературата, доказващи негативните последици от добавянето на депресивен епизод, увеличавайки страданието на пациента с болка и рисковете от инвалидност

и автоагресия. Изследвани са взаимовръзките между тревожността (личностна и ситуативна), депресията и силата на болката. Проучено е влиянието на депресията и кумулативното влияние на афективните фактори върху интензивността на болката при коморбидни пациенти с хронична болка и депресия. Представени са доказателства, подкрепящи нуждата от систематично търсене на симптоми на депресия и тяхното лечение, преди формирането на суицидни идеи и планове.

В този контекст могат да бъдат открити следните научни приноси:

1. Изследвани са взаимовръзките между интензивността на болката, тревожността и депресията, както и влиянието на депресията и тревожността върху интензивността на болката.
2. Предлагане на комплект от тестови методики за оценка и динамично проследяване на болковите и афективни симптоми при пациенти с хронична болка и депресия.
3. Извършен е анализ, разкриващ нуждата от мониториране на психическото състояние на пациентите с хронична болка за намаляване на риска от автоагресия и инвалидност.
4. Утвърдена е ролята на психиатъра в диагностично-лечебния процес на пациентите с хронична болка.

IV. ЕКЗОГЕННИ ПСИХОЗИ

Научните публикации в това направление на кандидата представят клинични случаи за каузалните връзки между изяви психопатологични симптоми и екзогенни причини.

Мога да призна следните научно-приложни приноси от тези публикации:

1. Извършен е систематичен анализ на данни от проучвания за рисковите фактори за развитието на афективни и психотични разстройства при лечение със синтетични кортикостероиди и принципите при лечението им.
2. Извършен е систематичен анализ на данни от проучвания за съпътстващите синдрома на Cushing разнообразни психопатологични симптоми и психични разстройства.
3. Описани са по-рядко срещани кататонни симптоми при синдром на Cushing.
4. Представена е динамиката в психичната симптоматика, кореспондираща с тежестта на хормоналния дисбаланс, както и резистентността ѝ към психотропно лечение.

Преди да премина към заключението си, бих искал да изтъкна, че българската психиатрия се намира в продължителна рецесия, и е слабо представена в международната литература от гледна точка на статии в списания с импакт фактор и независими цитирания през последните години. Затова считам, за редно висшите училища по медицина да стимулират такива публикации чрез промяна в минималните изисквания за академично развитие и чрез финансиране на публикации с отворен достъп.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От направения по-горе преглед на приносите на кандидата, може да се направи заключението, че той отговаря на нормативно заложените количествени и качествени изисквания на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна за заемане на АД „доцент“ в посоченото

направление. На това основание давам своята положителна оценка и предлагам на уважаваното научно жури да гласува утвърдително за заемане на академичната длъжност „доцент“ от Татяна Иванова Телбизова.

10.05.2024 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

(Академик Проф. Д-р Дроздстой Ст. Стоянов, д.м., д.м.н.)